

سخنی با خوانندگان

در تعیین عید فطر امسال، بین مستخرجین رسمی تقویم و موقتون (تعیین کنندگان اوقات شرعی و ماههای قمری) اختلافی پیش آمد. این اختلاف بین تقویم رسمی ایران و مناطقی از کشورهای مسلمان همجوار نیز وجود داشت. در سالهای گذشته نیز عید فطر و عید قربان، در کشورهایی که طول جغرافیایشان تقریباً برابر است با یکی دو روز اختلاف جشن گرفته می شد و معمولاً این سؤال پیش می آمد که چرا عمان و امارات و کویت که با ایران تقریباً در یک نصف النهار قرار دارند، تقویمشان یکی دو روز با تقویم ما اختلاف دارد.

پیش بینی زمان و شرایط رویت هلال اول ماه، یک مسئله نجومی است. یعنی می توان محاسبه کرد که در هر نصف النهار، هلال ماه نو چه هنگام و در چه نقطه ای از آسمان قابل رویت خواهد بود. برای افزایش دقت، وضعیت افق و شرایط جوی (نظیر شکست نور، وجود غبار و آلودگی، وجود ابرهای پراکنده و ...) را نیز باید ملحوظ داشت. بدین ترتیب کاملاً قابل پیشگویی است که چه هنگام هلال قابل رویت است و از چه هنگام و در کجای آسمان می توان منتظر طلوع هلال شد. محاسبات مرکز تقویم مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران و نیز داده های جداول نجومی، حاکی از آن است که در حدود ساعت ۹:۳۰ صبح جمعه، ۱۴ فروردین، ماه در حالت مقارنه یا محاق (قران تیرین) بوده است. پس از محاق، مدت زمانی باید بگذرد تا هلال قابل رویت باشد. این حد زمانی، برای چشم غیرمسلح، حداقل ۱۴٫۵ ساعت است. در واقع، همین ۱۴٫۵ ساعت هم تاکنون یک بار گزارش داده شده و عمده گزارشهای بین المللی مبنی بر رویت جوانترین هلال در حول و حوش ۲۰ ساعت بعد از مقارنه است (به طور نظری، رویت زودتر از ۷ ساعت ناممکن است). از طرف دیگر، هلال ماه نو، اندک زمانی پس از غروب خورشید غروب می کند و این فاصله زمانی نیز حدی دارد. در مورد هلال اول شوال، این فاصله در حدود ۲۵ دقیقه بوده است. با این محاسبات، به نظر می رسد که عمر هلال ماه نو در لحظه غروب خورشید در ۱۴ فروردین، در حدود ۱۰ ساعت (به افق تهران) بوده است که رکورد جدیدی در زمان رویت هلال اول ماه است. اگر مکان و زمان دقیق رویت این هلال مشخص شود، می توان این رکورد جدید را اعلام کرد.

مسئله اختلاف تقاویم را باید جدی گرفت. امیدواریم مسوولان با سرمایه گذاری بیشتر برای ترویج نجوم و مساعدت به مراکز یا افرادی که استخراج تقویم را بر عهده دارند، نه تنها تقویمهای منتشره در کشور را هماهنگ کنند، بلکه در هماهنگی تقویم قمری کشورهای اسلامی نیز تلاش کنند.

سردبیر

ماهانما اخترشناسی

سال اول، شماره هشتم اردیبهشت ۱۳۷۱

صاحب امتیاز و مدیر مسؤول:

دکتر رضا منصوری

سر دبیر:

توفیق حیدرزاده

هیئت ویراستاران:

توفیق حیدرزاده

دکتر محمدرضا خواجه پور

دکتر رضا منصوری

سعدالله نصیری قیداری

منصور وصالی

بخش آماتوری

بابک سدهی

مدیر داخلی:

زرین تاج شکیب

طراح گرافیک

مسعود سپهر

صفحه آرا

میترا پوریاشا

لیتوگرافی: قاسملو

چاپ: خوشه

ناشر: شرکت زروان

مدیر عامل:

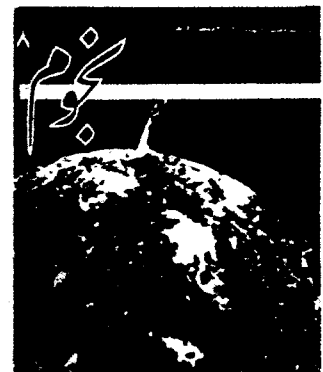
فریدون پیرزاده

نشانی: تهران، صندوق پستی ۱۴۸۷ - ۱۵۸۷۵

تلفن: ۸۰۱۲۵۰۷

مجله نجوم را مشترک شوید

بهای دوره یکساله نجوم ۴۸۰۰ ریال است، ولی اگر مشترک شوید ۱۰ درصد تخفیف می گیرید. برای استفاده از این تخفیف، مبلغ ۴۳۰۰ ریال به حساب شماره ۳۳۷۳ بانک ملی ایران، تهران، شعبه خیابان دکتر بهشتی، چهارراه پاشا، کد ۹۰۲ (قابل پرداخت در تمام شعب بانک ملی در سراسر کشور) واریز کنید و رسید بانکی را به همراه مشخصات کامل خود (شامل نام، نام خانوادگی، میزان تحصیلات، شغل، نشانی کامل و کد پستی و تلفن) به نشانی تهران صندوق پستی ۱۴۸۷-۱۵۸۷۵ بفرستید. لطفاً مشخص کنید که شروع اشتراکات از کدام شماره باشد.

روی جلد: تصویری از خورشید در پرتو فرابنفش

همگامان ما در سرزمینهای دیگر

گزارشی از سفر به ایتالیا

«انجمن اخترشناسی و هواشناسی فریولی» در سال ۱۹۶۹/۱۳۴۸ تأسیس شد و محل کنونی آن در شهرک رمانتساکو واقع در حومه شهر اودینه (مرکز استان فریولی ایتالیا) است. اودینه در شمال شرقی ایتالیا بین و نیز و تریست، در دشت حاصلخیزی بین کوههای آلپ دریای آدریاتیک قرار گرفته است. گویش محلی این ناحیه فریولانو است که پیوندهایی با زبان باستانی لاتینی و زبانهای آلمانی و فرانسوی دارد. این منطقه در طول تاریخ بارها مورد هجوم بیگانگان واقع شده، از جمله در قرن پانزدهم میلادی که عثمانیها چندین بار به آنجا حمله کردند. مردم این ناحیه به سخت کوشی و دلبستگی به سرزمین خود مشهورند. پازولینی شاعر و نمایشنامه‌نویس معاصر ایتالیایی که نمایشنامه‌ای به نام «ترکها در فریولی» به گویش محلی نوشته، از این ناحیه بوده است. آرتورو مالینیانی دانشمندی از اهالی اودینه بود که اختراع لامپ را تکمیل کرد. او مشکل ایجاد خلأ در حباب لامپ را با وارد کردن گاز بی اثر حل کرد. ادیسون روش ابداعی او را در ساخت لامپ به کاربرد. گفته می‌شود اودینه اولین شهر اروپایی است که شبکه روشنایی برق در آن ایجاد شده است. هم اکنون یک هنرستان صنعتی مجهز و وسیع به نام مالینیانی در این شهر هست که برای بسیاری از مراکز صنعتی ایتالیا کادر فنی تربیت می‌کند.

محمد باقری مهندس برق است ولی عمدتاً درباره

تاریخ علم، به ویژه ریاضیات و نجوم تحقیق می‌کند

انتخاب می‌شوند.

شهرداری رمانتساکو بخشی از ساختمان اداری یک مدرسه دولتی شامل سالن و امکانات جنبی را در اختیار انجمن گذاشته و پایگاه اخترشناسی انجمن نیز در محوطه همین مدرسه بنا شده است. اعضای انجمن در این پایگاه با استفاده از تلسکوپ شکستی با عدسی شیشی به قطر ۱۸۵ میلی‌متر و تلسکوپ بازتابی با آینه به قطر ۲۳۶ میلی‌متر به رصد آسمان می‌پردازند. در محوطه بیرون این پایگاه یک آنتن سهوی به قطر ۳ متر برای کاربردهای رادیو اخترشناسی نصب می‌شود.

از لحاظ فعالیت‌های هواشناسی، به کمک تجهیزات موجود در پایگاه اخترشناسی انجمن، امکان دریافت تصاویر ارسالی ماهواره‌های هواشناسی وجود دارد. از جمله ماهواره متئوستات که بر فراز نقطه ثابتی از زمین قرار دارد و نیز سری ماهواره‌های آمریکایی NOAA و سری ماهواره‌های روسی متئور که از فراز دو قطب زمین می‌گذرند.

اعضای این انجمن را طیف وسیعی از علاقه‌مندان و دست‌اندرکاران نجوم اعم از مرد و زن در سنین مختلف و با حرفه‌های گوناگون تشکیل می‌دهند. در کتابخانه انجمن مجموعه‌ای از کتابها و نشریات نجومی به زبان ایتالیایی و انگلیسی وجود دارد. یک نسخه از کتاب «التفهیم لاوائل صناعة التنجیم»

آثار تاریخی و بناهای قدیمی زیبا و باشکوهی در این شهر کوچک سرسبز و آرام صدهزار نفری وجود دارد که با دقت و وسواس زیاد نگهداری می‌شود. مهمترین آنها قلعه اودینه است که در مرکز شهر بر فراز تپه‌ای بنا شده است.

بیست‌و‌اندی سال پیش در این شهر، با این سابقه ممتد از دانش دوستی و علاقه به نجوم، انجمن اخترشناسی و هواشناسی فریولی تأسیس شد. انجمن بیش از ۱۲۰ عضو فعال دارد که در چارچوب علاقه مشترک خود همکاری چشمگیری دارند، از امکانات انجمن (کتابها، تجهیزات و غیره) استفاده می‌کنند، در مجمع عمومی اعضای هیئت مدیره را انتخاب می‌کنند یا خود برای این منظور

رصدخانه انجمن اخترشناسی فریولی

آقای چکوتی، کارمند راه آهن و عضو انجمن اخترشناسی فریولی، کتاب التعمیم بیرونی را به زبان ایتالیایی ترجمه می کند.

ابوریحان بیرونی به زبان عربی همراه با ترجمه انگلیسی آن در کتابخانه انجمن هست. آقای کلادیو چکوتی از اعضای فعال انجمن که کارمند راه آهن اودینه است، مشغول ترجمه این اثر به زبان ایتالیایی است. او که همیشه به همراه همسرش در جلسات انجمن شرکت می کند طی سالها کار شبانه در یک ایستگاه راه آهن، ریاضیات و نجوم را از راه خود آموزی فرا گرفته و در زمینه تاریخ ریاضیات و نجوم در شرق پژوهش می کند و گاهی در این زمینه در انجمن سخنرانی می کند. جلسه های سخنرانی انجمن هر دو هفته یک بار برگزار می شود و علاوه بر اعضای انجمن گاهی سخنرانانی از دانشگاهها و مراکز علمی دیگر نیز برای این منظور دعوت می شوند.

یکی دیگر از اعضای فعال انجمن، پائولو ویزین تینی نام دارد که در زمینه ساعت های آفتابی مطالعه و تحقیق می کند. او به همراه آقای جوانی سوسترو که رئیس فعلی انجمن است محاسبات مربوط به ساعت آفتابی طراحی شده بر دیوار جنوبی پایگاه اخترشناسی انجمن را انجام داده اند. در زمینه طرح زیبای این ساعت آفتابی نیز تینی به گویش محلی به این معنی نوشته شده است: هرگز بازنگردد هر لحظه ای که می گذرد از عمر. آقای ویزین تینی کارمند بانک است. وی خزانه دار انجمن است و علاوه بر گردآوری کتابها و مدارک متعدد در زمینه ساعت های آفتابی، مجموعه ارزشمندی از عکسهایی که شخصاً از ساعت های آفتابی موجود در شهرهای ایتالیا و سایر کشورهای اروپایی گرفته، فراهم آورده است.

آقای جوانی سوسترو رئیس انجمن، دیپلمه فنی است و پس از سالها کار در کارخانه، اخیراً توانسته است کار پژوهشی و شوق انگیزی در پروژه ساخت شتابدهنده الکترونی در نزدیکی تریست پیدا کند. بسیاری از اعضای انجمن، دوستدار طبیعت و اهل کوهنوردی هم هستند و گاه شهبایی را بر فراز کوهها سپری می کنند تا از جلوه های مختلف آسمان شب عکس و اسلاید بگیرند. بسیاری از این اعضا متوجه شده اند که به رغم وجود منابع پر شمار و مفیدی که در زمینه نجوم به زبان ایتالیایی یافت می شود، برای

غیرمنتظره بود. یکی از آنان می گفت ما به این امکان شما غبطه می خوریم که می توانید نوشته های فارسی و عربی را بخوانید و به سرچشمه های دیرینه دانش نجوم دسترسی مستقیم دارید.

براستی آیا وقت آن نرسیده است که قدر این امکان را بشناسیم و در این عرصه چشمان به دست این و آن نباشد؟ آیا هنوز باید به ترجمه آنچه دیگران درباره پیشینه علمی و فرهنگی ما نوشته اند و در بهترین حالات هم از پاره ای خطاها به دور نیست اکتفا کنیم؟ آیا انتشار مجله نجوم و فعالیت انجمن آماتوری اخترشناسی ایران طلیعه تحولی در این زمینه است؟ چنین باد!

در آخرین دیدار با اعضای انجمن اخترشناسی و هواشناسی فریولی نسخه هایی از مجله نجوم در اختیارشان قرار گرفت و آرزو کردیم در آینده بتوانیم مبادله های کاری و فرهنگی داشته باشیم. نشانی پستی این انجمن چنین است.

A.F.A.M. - Casella Postale
179-33100 UDINE-ITALY

دسترسی به منابع بیشتر و امکان ارتباط با پژوهشگران سایر کشورها ناگزیر از فرا گرفتن زبان انگلیسی هستند. بنابراین با شرکت در کلاسهای آزاد شبانه می کوشند تا این زبان را بهتر و زودتر یاد بگیرند.

در مرداد ماه هر سال، بر فراز کوه «مانایور» در شمال شرقی اودینه و نزدیک مرز یوگسلاوی که راهی ماشین رو تا نزدیکی قله آن وجود دارد، «جشن ستارگان» برپا می شود. در این شب اعضای انجمن به همراه خانواده، بستگان و دوستانشان و با وسایل نجومی خود بر فراز این قله گرد می آیند، پدیده های نجومی را رصد می کنند و درباره علاقه مشترکی که آنها را به هم می پیوندد، گپ می زنند.

در شهر اودینه فروشگاه های هست که انواع دوربین و تلسکوپ می فروشد. این فروشگاه هزینه انتشار خبرنامه انجمن را تأمین می کند و در برابر، از امکان تبلیغ در پشت جلد خبرنامه برخوردار می شود.

در ساعات دلپذیر گفت و شنودی که با اعضای این انجمن داشتم و اغلب تا پاسی از نیمه شب به درازا می کشید، شوق فراوان آنها به آگاهی از سابقه نجوم در ایران برایم